

УДК 502.33

О.Є. Рубель

*Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса***ЕКОНОМІКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОГО ПРИДУНАВ'Я**

У статті розглядаються фактори формування засад Національної стратегії та Національного плану соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я в контексті Європейської Стратегії для Дунайського регіону (Стратегії ЄС щодо розвитку Дунайського регіону).

Ключові слова: регіональна економіка, Дунайська Стратегія, Українське Придунав'я, стимулювання соціально-економічного розвитку територій, внутрішній водний транспорт.

В статье рассматриваются факторы формирования основ Национальной стратегии и Национального плана социально-экономического развития Украинского Придунавья в контексте Европейской Стратегии для Дунайского региона (Стратегии ЕС для Дунайского региона).

Ключевые слова: региональная экономика, Дунайская Стратегия, Украинское Придунавье, стимулирование социально-экономического развития территорий, внутренний водный транспорт.

In article the factors of formation of bases of National Strategy and the National Plan of Social and Economic Development of Ukrainian Danube Sub-region in a context of the European Strategy for the Danube region are considered.

Key words: regional economy, the Danube Strategy, Ukrainian Danube region, stimulation of social and economic development of territories, internal sailing charter.

Дунайський регіон включає в себе, по-перше, сукупність прибережних територій країн якими він тече: Німеччина, Австрія, Словачька республіка, Угорщина, Хорватія, Сербія, Румунія, Болгарія, Республіка Молдова та Україна. По-друге, це 17 країн басейну Дунаю, які є членами Конвенції про захист ріки Дунай. В будь-якому контексті Україна є частиною Дунайського регіону.

Придунайський регіон (Придунайський субрегіон Дунайського регіону, або регіон басейну дельти Дунаю) займає південно-західну частину Одеської області. В представленій записці під регіоном Українське Придунав'я розуміється 5 адміністративних районів – Болградський, Ізмаїльський, Кілійський, Ренійський і Татарбунарський, а також місто обласного підпорядкування Ізмаїл. Загальна площа регіону становить 6,6 тис. кв. км.

В грудні 2010 Європейська комісія зробила Повідомлення про Стратегію ЄС щодо Дунайського регіону. Документ є визначальним щодо політичного, соціально-економічного, екологічного розвитку Дунайського регіону. Головним Інструментом його імплементації є відповідний План Дій, прийнятий ЄК разом зі Стратегією в грудні 2010 р.

Україна прийняла активну участь в обговоренні цього плану. З метою забезпечення участі України в розробці Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону Кабінет Міністрів України визначив в якості координатора роботи з вироблення єдиної узгодженої позиції української сторони Міністерство регіонального розвитку та будівництва України (Мінрегіонбуд) (Доручення КМУ від 09.11.2009р. №33456/21/1-09). Протягом 2010 р. Мінрегіонбуд створив Міжвідомчу робочу групу з підготовки Стратегії ЄС для Дунайського регіону (далі – міжвідомча робоча група).

На сьогодні міжвідомча робоча група фактично зупинила свою діяльність по-перше, у зв'язку із закінченням розробки Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону, по-друге, у зв'язку з адміністративною реформою, започаткованою Президентом України в грудні 2010 р.

Актуальність розробки Національного плану соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я в контексті Європейської стратегії для Дунайського регіону продиктована гострою соціально-економічною та ресурсно-екологічною ситуацією в Українському Придунав'ї, яка обумовлює необхідність комплексного підходу при рішенні проблем регіону, а так само при формуванні і реалізації відповідної регіональної політики.

Завдання наукового обґрунтування пропозицій щодо входження України до Процесів Дунайської Стратегії вимагає: глибокого аналізу диференційованих пріоритетів України та ЄС в Дунайському регіоні, обґрунтування необхідності конвергенції українських регіонів дунайського басейну як єдиного утворення.

Теоретичні основи сучасного бачення проблем та розвитку Придунайського регіону України закладено в фундаментальних роботах Б.В. Буркинського, В.Н. Степанова, С.К. Харічкова [1–4], в яких наведено принципи підходи до формування комплексу регіональної політики в цьому регіоні. Питання гео економічної ролі Придунайського регіону України та Дунайського регіону в цілому розглянуто в ряді робіт В.О. Дергачова [5], в яких, зокрема розкриті окремі аспекти включення в Дунайський регіон субрегіонів басейну Прута (Чернівецька область). Певне узагальнення особливостей Придунайського регіону (субрегіону) приводить в свої роботах О.Г. Топчієв [6]. Зокрема, він пише: "Субрегіон Українського Придунав'я привертає пильну увагу політиків, управлінців, науковців внаслідок свого вузлого, геополітичного та гео економічного положення. У ньому поєднуються переваги його географічного положення, потужний природно-ресурсний і демографічний потенціал, з одного боку, і помітна депресивність соціально-економічного розвитку, наявність кризових ситуацій і проблем – з іншого". Комплексність в дослідженні цього питання притаманна роботам Одеського філіалу Інституту стратегічних досліджень.

Також вагомий внесок в дослідження придунайських питань зроблено Центром регіональних досліджень (І. Студенников, О. Дьяков) [7]. Питання стратегії розвитку Придунайського регіону неодноразово підіймалися на наукових конференціях високого рівня, зокрема, під проводом ЮНЕСКО, Міжнародної комісії по Захисту ріки Дунай, наприклад, Міжнародна конференція "Збереження та сталий розвиток дельти р. Дунай" (м. Одеса, 26 лютого 2006 р.). Однак питання глибокого аналізу розбіжностей інтересів України, її сусідів та ЄС в цьому регіоні, а також питання конвергенції дунайських субрегіонів не є розкритим, поряд з питанням визначення інструментів пошуку спільних пріоритетів для співробітництва в цих царинах і в економіко-екологічній, зокрема.

Метою роботи є формування засад Національної стратегії та Національного плану соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я в контексті Європейської стратегії для Дунайського регіону.

Підхід до розробки Стратегії включає досвід Стратегії ЄС для Балтійського регіону, водночас враховуючи інші природні, економічні та соціальні особливості Дунайського регіону. Дунайська Стратегія передбачає участь відповідних партнерів, які мають знайти узгоджені рішення спільних викликів та створити механізм управління для спільного стратегічного підходу, а також для реалізації конкретних дій.

Стратегія має бути інтегрованою (тобто вона стосуватиметься кількох стратегічних напрямків і створюватиме взаємозв'язок між ними) і сфокусованою (тобто вона буде сконцентрована на основних питаннях, що стосуються усього Дунайського макрорегіону).

Цілями Дунайської Стратегії ЄС є:

- покращення судноплавства ріки, в першу чергу, для вантажів;
- захист довкілля та боротьба із забрудненням;
- сприяння економічному розвитку, а також розвитку культури та туризму;
- покращення ефективності боротьби із природними лихами.

Дунайська Стратегія базується на 4-х “стовпах”:

- покращення взаємозв’язку та комунікаційних систем (що покриває зокрема транспорт, енергетичні питання та інформаційне суспільство);
- збереження довкілля та запобігання природним ризикам;
- зміцнення потенціалу соціально-економічного розвитку;
- покращення інституційної спроможності та безпеки.

Стратегія об’єднує загалом 14 держав: 8 держав-членів ЄС (Німеччина (Баден-Вюртемберг і Баварія), Австрія, Словацька республіка, Чеська республіка, Угорщина, Словенія, Румунія, Болгарія) та 6 держав, які є кандидатами і потенційними кандидатами на членство в ЄС або державами-сусідами ЄС (Хорватія, Сербія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Республіка Молдова та Україна) (рис. 1).

Рис. 1. Територіальна прив’язка Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону

Метою, яку повинна ставити Україна, беручи участь у імплементації Стратегії ЄС щодо розвитку Дунайського регіону, є досягнення сталого розвитку територій України, що входять до Дунайського регіону; поступове підвищення якості життя мешканців української частини Дунайського регіону до стандартів, що є загально-прийнятими в ЄС; рух України на шляху європейської інтеграції, ґрунтуючись на цінностях демократії, верховенства права та громадянського суспільства. Як зазначено в Положінні до документа, підготовленому Міністерством регіонального

розвитку та будівництва України, залучення України до розробки Стратегії сприятиме ефективному впровадженню єдиної комплексної політики ЄС щодо Дунайського регіону та підвищенню ефективності використання численних можливостей для р. Дунай.

План дій щодо Дунайської Стратегії має стати основним документом, що покликаний імплементувати цілі Стратегії та дозволить регулярно переглядати її ефективність та вносити зміни в залежності від нових соціально-економічних обставин. Тому План дій заплановано переглядати щорічно та вносити до нього зміни, доповнювати його за потреби. Проте не всі проекти та ініціативи можуть бути включені до Плану дій, а лише ті, які відповідають визначеним Єврокомісією критеріям. До таких критеріїв віднесено можливість проектів:

- принести позитивні результати на рівні регіону (загальнорегіональному рівні). Тому більшість проектів мають бути транскордонними. Національні проекти можуть бути включені лише коли вони мають вплив на макрорегіон Дунаю і відповідають цілям стратегії (наприклад, спорудження водоочисних споруд);
- стимулювати соціально-економічний розвиток територій;
- швидко і наглядно продемонструвати позитивні результати для населення.

Реалістичність проектів означає, що проекти не тільки повинні бути фінансово та технічно обґрунтованими, але і повинна бути загальна згода серед країн, зацікавлених сторін та Єврокомісії щодо їх цінності.

Також проекти повинні мати позитивний вплив на громадян, бізнес та довкілля, використовувати метод інтеграції різних аспектів між собою та бути побудованими на діючих ініціативах чи діяльності. Проекти також повинні посилювати існуючі стратегії ЄС, Директиви та політичні документи (наприклад, Транс-Європейські коридори, політику «згуртування» ЄС, План ЄС – 2020).

Головною метою майбутньої Національної стратегії та національного плану соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я в контексті Європейської стратегії для Дунайського регіону є створення організаційних, інституційних, фінансових і правових умов для його комплексного і сталого соціально-економічного розвитку, для підвищення рівня життя населення і зміцнення його економічних позицій серед європейських регіонів, включаючи посилення позицій у системі міжнародних транспортних комунікацій.

Базовим інструментом Національної стратегії та національного плану соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я в контексті Європейської стратегії для Дунайського регіону є поступова всеохоплююча гармонізація української регіональної Дунайської політики з Європейською регіональною політикою щодо Дунаю, включаючи інституційну, інвестиційну, організаційну складову.

Проект Плану дій має відповідати визначеним раніше критеріям (табл. 1). Оцінка спроможності українських проектів бути профінансованою з боку, перш за все, європейських фінансових структур, а саме Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку тощо, може бути оцінена за допомогою методології GAP-аналізу (табл.1). GAP-аналіз – це методологічний інструмент Стратегічного економічного аналізу. GAP у перекладі з англійської мови може означати: пролом, пролам, щілина, інтервал, пробіл, лакуна, пропуск, розбіжність, розрив, тощо. Для перекладу назви методики Gap Analysis найкраще підійде слово "розрив", тому що мова в цілому йде про аналіз розривів між дійсним (справжнім) і бажаним станом.

Таблиця 1. GAP-аналіз окремих українських проектів в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону

Назва проекту	Загальна вартість проекту, млн. євро	Кошти України	Рентабельність проекту	Неспівпадання з пріоритетами Дунайської стратегії ЄС							
				Комунікації	Збереження довкілля	Зміцнення потенціалу соціально-економічного розвитку	Покращення інституційної спроможності та безпеки	Інтегрованість	Загальнодунайський масштаб	Інноваційність	Когерентність (відносно інших ініціатив ЄС)
Проект – міжнародна вантажопасажирська паромна переправа	6,6	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
Проект – будівництво залізничної ділянки від порту Рені до залізничної магістралі «Одеса-Рені» (42-60 км).	31,5	?	+	-	+	-	-	-	+	-	+
Проект – будівництво автомобільної дороги «Одеса-Рені»	540	?	+	-	+	-	-	-	+	-	-
Проект – будівництво мостового переходу через річку Дунай с. Орлівка – м. Ісакча	210	?	+	-	+	-	-	+	-	-	+
Проект – створення інтегрованої системи збору та утилізації відходів з суден	2,5	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Проект – реконструкція підхідних каналів до Білгород – Дністровського МТП	3,5	1,0	+	-	+	-	-	+	+	+	+
Проект – створення системи річкових інфраструктурних служб (РІС)	4,5	1,2	-	-	-	-	-	-	+	-	-

? – джерела не визначені;

+ – наявне неспівпадіння з вимогами (пріоритетами) європейської сторони як інвестора тощо

Як видно з представленої таблиці, хоча значна частина проектів співпадає з інтересами ЄС в Дунайському регіоні, далеко не всі можуть бути профінансовані. Напроти, ті проекти, які забезпечують «віддачу», не є пріоритетними з точки зору створення інтегрованої інфраструктури Дунайського регіону (з позиції ЄС). Найбільші шанси для реалізації має проект створення системи річкових інфраструктурних служб (РІС), як такий, що відповідає загальнодунайським макрорегіональним інтересам.

План дій до Європейської стратегії для Дунайського регіону не є остаточним документом, він буде поновлюватися щороку. Не зважаючи на те, що він зорієнтований на країни ЄС, його зміст слід урахувати в процесі підготовки відповідного Національного плану.

Висновки. Сучасна ситуація свідчить про нагальну необхідність Україні професійно та послідовно лобювати і представляти свої інтереси перед ЄС та іншими міждержавними органами, брати до уваги кваліфіковані експертні думки, більш

відкрито та впевнено діяти на національному та міжнародному рівнях по просуванню своїх регіональних та національних інтересів в Дунайському регіоні. З цією метою пропонується:

1. Кабінету міністрів України визначити національного координатора щодо участі України в імplementації Європейської стратегії для Дунайського регіону та її Плану дій. Зважаючи на те, що попередньо в якості національного координатора виступало Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, пропонується продовжити його повноваження. Відповідно внести зміни в Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, затверджене Указом Президента України від 31 травня 2011 року № 633/2011, додавши до п.3: «Основними завданнями Мінрегіонбуду України є: ... розробка та впровадження регіональної політики розвитку, включаючи транс-кордонні регіони України».

2. Створити координаційний орган з метою розробки Національної стратегії та національного плану соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я в контексті Європейської стратегії для Дунайського регіону, залучивши до нього представників профільних міністерств, відомств, провідних науковців, представників місцевої, регіональної влади та громади.

3. Національному координатору щодо імplementації Європейської стратегії для Дунайського регіону скоординувати проектні пропозиції Національного плану з інвестиційним потенціалом, виходячи з можливості залучення прямих та непрямих інвестицій, позик, механізмів співфінансування, міжнародних та внутрішніх кредитів, страхування, концесійних та приватизаційних механізмів та механізмів міжнародної технічної допомоги, розробити відповідний «дунайський» інвестиційний портфель.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Буркинский Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития / Буркинский Б.В., Степанов В.Н., Харичков С.К. // ИПРЭЭИ НАН Украины. – О.: Фенікс, 2005. – 575 с.
2. Политика мобилизации интегрального ресурса региона / Буркинский Б.В., Харичков С.К. и др. – О.: ИПРЕЕД НАНУ, 2003. – 40 д.а.
3. Буркинський Б.В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіону / Б.В. Буркинський, Є.В. Лазарева; Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. – О., 2007. – 139 с.
4. Стратегические экономические интересы Украины и РФ в бассейне Азовского моря / Буркинський Б.В., Степанов В., Бердников С., Селютин В. // Економіка України. – К.: Преса України, 2009. – Вип. 5.– С. 77–84.
5. Дергачев В.А. Геополитическая и геоэкономическая трансформация Украинского Придунавья / В.А. Дергачев, В. Демченко. – ИПРЭЭИ НАНУ. – К.: Гордон, 2005. – 92 с.
6. Топчієв О.Г. Проблеми і перспективи сталого соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я / О.Г. Топчієв, Л.В. Хомич // Стан і перспективи соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я: проблеми і виклики: матеріали міжнар. конф., м. Одеса, 28 жовтня 2005 р. // Відп. ред. В.О. Шевченко. – О.: Фенікс, 2006. – С. 67–72.
7. Студенніков І. Єврорегіон «Нижній Дунай» як об'єкт історико-регіональних досліджень // Студії з архівної справи та документознавства. – Т. 9. – 2003. – С. 115–118.

Надійшла до редколегії 19.05.2011